

2023'E GİDERKEN TÜRKİYE'DE EKONOMİK GÖRÜNÜM

Editör

Prof. Dr. Ahmet Fazıl ÖZSOYLU

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8037-68-5

Kitap Adı

2023'e Giderken Türkiye'de Ekonomik Görünüm

Editör

Ahmet Fazıl ÖZSOYLU

ORCID iD: 0000-0001-9285-5871

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

BUS000000

DOI

10.37609/akya.906

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Bir beylikten, zamanın koşullarına göre çok iyi işleyen bir idari ve askeri yapı oluşturarak dünya imparatorluğuna dönüşen Osmanlı İmparatorluğu, kesintisiz altı yüz yıldan fazla egemen bir devlet olarak yaşamış, 1918 yılında ise son bulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu kalıntıları üzerinde topraklarının bütün stratejik bölgeleri işgal edilmiş, ordusu dağıtılmış koşullarda Türkiye Cumhuriyeti, gerek tarım gerekse tarım dışı faaliyetlerde çağının son derece geri koşullarında 1923 yılında kurulmuştur. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere Cumhuriyetin kurucuları, siyasi bağımsızlığın ancak sağlam ve güçlü bir ekonomi ile sürdürülebileceğinin bilinci ile hareket etmişler, kurulduğu ilk günden itibaren sanayileşmiş ve müreffeh bir devlet oluşturmaya çalışmışlardır.

Nüfusu yaklaşık 13 milyon, milli geliri ve kişi başı geliri son derece düşük, ilkel yöntemlerle tarım faaliyetleri ile geçimini sağlamaya çalışan yoksul ve eğitimsiz halk, aradan geçen neredeyse yüz yıl sonra bambaşka bir görünüm ile dünya sahnesindedir. 84 milyon nüfusu, orta seviyede gelir düzeyi, modern tarım ve sanayi tesisleri, dış ticaret hacmi, eğitilmiş insan kaynağı ile kuruluşunun yüzüncü yılını kutlamaya hazırlanmaktadır. Tarıma dayalı ekonomisi yerini sanayi ve hizmet sektörünün belirleyici olduğu bir ekonomiye bırakmıştır. Son yıllarda yaşanan başarısızlıklara rağmen, Türkiye bugün dünya ekonomisi ile daha fazla bütünleşmiş bir ekonomiye sahiptir.

Cumhuriyet tarihinin önemli başarılarından biri de üniversitelerdir. Cumhuriyetin ilanı ve eğitim alanında yapılan devrimlerle birlikte, 1933 yılında hayata geçirilen Üniversite Reformu sonrasında yükseköğretim veren kurumların statüsü belirlenmiş, sayısı ve saygınlığı artmıştır. Günümüzde 129'u devlet, 76'sı vakıf olmak üzere 205 üniversite, yükseköğretim alanında hizmet vermektedir. Mensubu olmaktan mutluluk duyduğum Adana Alpaslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi bu yıl kuruluşunun onuncu yılını kutlamaktadır. Bu çalışma, Üniversitemizin kuruluşunun onuncu yılı için hazırlanmıştır.

Konusunda uzmanlaşmış gerek Üniversitemiz gerekse diğer Üniversite mensuplarının katkısıyla hazırlanan bu çalışma, yüzüncü yılına giren Cumhuriyetimizin kazanımlarını ve yaşadığı sorunları tartışmaya açmaya yöneliktir. Katkı sağlayan bütün akademisyen dostlarıma teşekkür ederim.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da birçok eksikler, eleştirilecek unsurlar bulunabilir. Hatalardan ve eksiklerden yazarlar sorumludur. Ancak bu tür çalışmaların en güzel yanı da budur. Daha iyisinin, daha eksiksiz ve mükemmelinin hazırlanması ve okuyucuya sunulması en büyük dileğimdir.

Prof. Dr. Ahmet Fazıl ÖZSOYLU
afo@atu.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Türkiye Ekonomisinin Güncel Konumu	1
	<i>Prof. Dr. Ahmet Fazıl ÖZSOYLU</i>	
Bölüm 2	Türkiye'nin Sanayileşme Süreci ve Sektörel Gelişmeler	29
	<i>Doç. Dr. Mehmet DEMİRAL</i>	
	<i>Doç. Dr. Müge MANGA</i>	
	<i>Prof. Dr. Harun BAL</i>	
Bölüm 3	Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Tarım Sektörü	49
	<i>Doç. Dr. Hasan Bilgehan YAVUZ</i>	
Bölüm 4	Türkiye'de Kamu Sektörü	75
	<i>Prof. Dr. Coşkun KARACA</i>	
Bölüm 5	Uluslararası Ticaretin Gelişim Dinamikleri ve Türkiye	107
	<i>Dr. Emrah Eray Akça</i>	
	<i>Prof. Dr. Harun Bal</i>	
Bölüm 6	Türkiye'de Finansal Piyasalar	151
	<i>Doç. Dr. Arzu ŞAHİN</i>	
Bölüm 7	Türkiye'de Turizm Politikaları	201
	<i>Doç. Dr. Hasan GÜL</i>	
Bölüm 8	Türkiye'de Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Yeşil Ekonomi	225
	<i>Doç. Dr. Pınar ÇUHADAR</i>	
Bölüm 9	Sağlık Ekonomisinde Yeni Ufuklar: Obezite Ekonomisinden Fiziksel Aktivite Ekonomisine Geçiş	245
	<i>Prof. Dr. Abdulkadir IŞIK</i>	
Bölüm 10	Türkiye'de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı	271
	<i>Dr. Duygu SERİN OKTAY</i>	
	<i>Prof. Dr. Neşe ALGAN</i>	

YAZARLAR

Prof. Dr. Neşe ALGAN

Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Teorisi AD.

ORCID iD: 0000-0001-7989-1114

Doç. Dr. Pınar ÇUHADAR

Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Politikası AD.

ORCID iD: 0000-0001-6302-7735

Prof. Dr. Harun BAL

Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat AD.

ORCID iD: 0000-0003-0878-8253

Doç. Dr. Mehmet DEMİRAL

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat AD.

ORCID iD: 0000-0002-8836-5682

Prof. Dr. Abdulkadir IŞIK

Trakya Üniversitesi, İİBF Maliye Bölümü, Balkan Kampüsü Edirne

ORCID iD: 0000-0002-7501-1973

Doç. Dr. Hasan GÜL

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği AD.

ORCID iD: 0000-0002-3661-0578

Prof. Dr. Coşkun KARACA

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mali Hukuk AD.

ORCID iD: 0000-0003-4294-2365

Doç. Dr. Müge MANGA

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat AD.

ORCID iD: 0000-0003-2675-2182

Prof. Dr. Ahmet Fazıl ÖZSOYLU

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Bilişim Yönetimi AD.

ORCID iD: 0000-0001-9285-5871

Doç. Dr. Arzu ŞAHİN

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve
Teknoloji Üniversitesi, İşletme
Fakültesi, Uluslararası Finansman AD.

ORCID iD: 0000-0002-9944-1791

Doç. Dr. Hasan Bilgehan YAVUZ

Adana Alparslan Türkeş Bilim
ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme
Fakültesi, Uluslararası Ticaret AD.

ORCID iD: 0000-0003-4011-7126

Dr. Emrah Eray AKÇA

Çukurova Üniversitesi

ORCID iD: 000-0003-4190-5503

Dr. Duygu SERİN OKTAY

Çukurova Üniversitesi İİBF İktisat
Bölümü

ORCID iD: 0000-0001-7912-4054

2023'E DOĞRU TÜRKİYE EKONOMİSİNİN GÖRÜNÜMÜ

Ahmet Fazıl ÖZSOYLU¹

GİRİŞ

Türkiye Ekonomisi, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen süre içerisinde pek çok farklı ekonomik program, pek çok farklı ekonomi politikası uygulamıştır. Hayata geçirilen farklı politika ve programların temel amacı daha istikrarlı, daha müreffeh bir ülkede yaşamaktır. Devletçi politikalar, yarı liberal dönem, kalkınma planları uygulamaları ile geçen yaklaşık 60 yıl sonrasında 1980 ile beraber serbest piyasa ekonomisine geçilmiş, dünya ile uyum sağlanmaya çalışılmış, sanayileşme anlayışından tarım politikalarına, birçok alanda köklü değişimler yaşanmıştır.

Nerde ise yüz yaşına girecek olan Türkiye Cumhuriyeti ekonomisi bu süreç içerisinde birçok ekonomik kriz ile karşı karşıya kalmış, ekonomik büyüme, enflasyon, işsizlik, borçlanma gibi sorunlarla uğraşmış, yaklaşık her on yılda bir ağır bir ekonomik kriz yaşamıştır. Yaşanan krizler ekonomik - finansal sıkıntıların yanı sıra sosyal ve siyasal koşullardan da kaynaklanmıştır.

2000'LERİN BAŞINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ

20. Yüzyılın son yılları Türkiye için kayıp yıllar olmuştur. Özellikle 1990'lı yıllar ekonomik ve siyasi krizlerin olağan sayıldığı, yüksek enflasyonun kronikleştiği, siyasi istikrarın olmadığı bir dönemdir. Neticede kamu açıkları, yüksek faiz oranları ve süratle artan iç borçlar kaçınılmaz olmuştur. Özellikle kamu açıkları

¹ Prof. Dr., Adana Alpaslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Bilişim Yönetimi AD. afo@atu.edu.tr

KAYNAKLAR

- AEP (2003): “58. Hükümet Acil Eylem Planı”, <https://docplayer.biz.tr/3890419-T-c-58-hukümet-acil-eylem-planı-aep.html>
- Avşar, G., K. Özdi, N. Kırmızıdağ (2013) “Ergenekon’un Öteki Yüzü: Faily Meçhuller ve Kayıplar” TESEV Raporu, https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Ergenekonun_Oteki_Yuzu_Faili_Mechuller_Ve_Kayıplar_Ozet.pdf
- Akgün Mensur, Burak Cop, Yunus Emre, Çağla Gül Yesevi (2014): “Gezi Parkı’nda Ne Oldu? Katılımcıların Penceresinden Bir Gezi Parkı Değerlendirmesi”, http://www.gpotcenter.org/dosyalar/Gezi_Parkında_Ne_Oldu_May2014.pdf
- Aslan, S. Ö. Taylan, D. Baştuğ (2016): “Gezi Parkı Eylemlerinin Farklı Boyutlarıyla Bir Değerlendirmesi” <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/305747>
- Balcı, Y. G. Çetin (2020): “COVID-19 Pandemi Sürecinin Türkiye’de İstihdama Etkileri ve Kamu Açısından Alınması Gereken Tedbirler” <https://dergipark.org.tr/en/pub/iticusbe/issue/55168/752714>
- Bilim Akademisi (2013): “Siyaset ve Toplum Bilim Perspektifinden Gezi Parkı Olayları” <https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyaset-ve-Toplum-Bilim-Perspektifinden-Gezi-Parki-Olaylari.pdf>
- Birdal, M. (2009): “Bir Krizin Anatomisi: ABD Mortgage Piyasasının Kurumsal Yapısı ve Krizin Dinamikleri” Econ Anadolu International Conference in Economics, Eskişehir, Türkiye, 17 - 19 Haziran 2009 <https://docplayer.biz.tr/606641-Bir-krizin-anatomisi-abd-mortgage-piyasasinin-kurumsal-yapisi-ve-krizin-dinamikleri.html>
- Boratav, K. (2013): “AKP’li Yıllarda Türkiye Ekonomisi”, içinde Uzel, İ. Duru, B. (2013): AKP Kitabı, Bir Dönüşümün Bilançosu (2002 – 2009), Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Pekin, İ. H. (2016): “Kozmik Odanın Maliyeti” <https://www.aydinlik.com.tr/kose-yazilari/ismail-hakki-pekini/2016-aralık/kozmetik-odanın-maliyeti>
- DW (2014): “17-25 Aralık: Yolsuzluk soruşturması mı, darbe girişimi mi?” <https://www.dw.com/tr/17-25-aralık%C4%B1k-yolsuzluk-soru%C5%9Fturmas%C4%B1-m%C4%B1-darbe-giri%C5%9Fimi-mi/a-41827103>
- DW (2017): “17-25 Aralık: Yolsuzluk soruşturması mı, darbe girişimi mi?” <https://www.dw.com/tr/17-25-aralık%C4%B1k-yolsuzluk-soru%C5%9Fturmas%C4%B1-m%C4%B1-darbe-giri%C5%9Fimi-mi/a-41827103>
- Eğilmez, M. E. Kumcu (2001): Krizleri Nasıl Çıkardık? Creative Yayıncılık, İstanbul
- Eğilmez, M. (2008): Küresel Finans Krizi, Piyasa Sisteminin Eleştirisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Eğilmez (2020): “CDS Primi Niçin Yükseliyor?” <https://www.mahfieğilmez.com/2020/03/cds-primi-nicin-yukseliyor.html>
- Ekzen, N. (2007): “AKP İktisat Politikaları: 2002-2006” Mülkiye Dergisi, Cilt: XXX, Sayı: 252 http://www.mulkiyederigi.org/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=43&limit=25&limitstart=0&order=hits&dir=ASC&Itemid=61
- Erçel, G. (1999): “2000 Yılı Enflasyonu Düşürme Programı: Kur ve Para Politikası Uygulaması” <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/paraprog2/baskanmat5y.html>
- Eroğlu, E. (2020): “Covid-19’un Ekonomik Etkilerinin ve Pandemiyle Mücadele Sürecinde Alınan Ekonomik Tedbirlerin Değerlendirilmesi” <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1321929>
- Ertuna, Ö. (2005): Türkiye Ekonomisinin Kayıp Yılları (1989 – 2005), Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- Felipe, J. (2012): “Tracking the Middle Income Trap”, Asian Development Bank, No: 306. Alıntılan: Mahfi Eğilmez: Orta Gelir Tuzağı ve Türkiye, <http://www.mahfieğilmez.com/2012/12/orta-gelir-tuzag-ve-turkiye.html>
- Kalkan, Cünedioğlu (2010): “İkinci çeyrekte krizden çıktık mı? Rakiplerimizi geçebildik mi?” http://www.tepav.org.tr/upload/files/1285155801-5.Ikinci_Ceyrekte_Krizden_Ciktik_Mi.pdf

- Koç, A. (2014): "Ergenekon davası bir olanak mı, bir handicap mı?" <https://tr.boell.org/tr/2014/06/16/ergenekon-davasi-bir-olanak-mi-bir-handikap-mi>
- Mahalli, H. (2013): Ortadoğu'da Kanlı Bahar, Destek Yayınları, İstanbul.
- Murphy, A. (2008): "An Analysis of the Financial Crisis of 2008: Causes and Solutions" https://our.oakland.edu/bitstream/handle/10323/7844/17_financial_crises.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Öz, S. (2009): "Küresel Kriz ve Türkiye Ekonomisinde Tarihi Daralma" http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/eaf_pn0905.pdf
- Öz, S. (2012): "Orta Gelir Tuzağı", http://eaf.ku.edu.tr/sites/eaf.ku.edu.tr/files/eaf_pn1206.pdf
- Özatay, F. (2009): Finansal Krizler ve Türkiye, Doğan Kitap, İstanbul.
- Özatay (2015): "2000'li Yıllarda Türkiye Ekonomisi" İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Cilt 30, Sayı:350 <http://www.iif.com.tr/index.php/iif/article/view/iif.2015.350.4559>
- Özsoyly, A.F. (2011): Küresel Kriz, içinde Özsoyly, A. Vd. (2010): Küresel Kriz ve Türkiye, Karahan Kitabevi, Adana.
- Özsoyly, A. F. E. Dücan (2017): Terörün Ekonomik Analizi, Karahan Kitabevi, Adana.
- Özsoyly, A. F. (2019) : Umuttan Çöküşe, Karahan Yayınevi, Adan.
- Seta (2016): 2016'da Siyaset, <https://setav.org/assets/uploads/2016/12/siyaset-2.pdf>
- Stiglitz J.E. (2013): "Lessons from the Global Financial Crisis of 2008" https://www8.gsb.columbia.edu/faculty/jstiglitz/sites/jstiglitz/files/2010_Lessons_Global_Financial_Crisis_Seoul.pdf
- Şahinöz, A. (2014): Küresel Krizden Türkiye'nin Krizine – "Sosyal Demokrat Değerlendirmeler", SDD Yayınları, Ankara.
- Şimşek, M. (2016): "Ekonomik Kriz Geliyor" <https://meydan1.org/2018/03/24/mehmet-simsekten-itiraf-ekonomik-kriz-geliyor/>
- Taban, s. (2011): "Küresel Finans Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemde Türkiye'de Ekonomik Büyümenin Dinamikleri", SETAV Yayınları, <http://setav.org/tr/kuresel-finans-krizi-oncesi-ve-sonrasi-donemde-turkiyede-ekonomik-buyumenin-dinamikleri/analiz/871>
- Tunalı, Ç. B. (2020): "COVID-19 Pandemisinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi" <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/JTA6CLJ8T5/8BEFCC8FD65348F28572C8E02E25C3B9>
- Türel, O. (2009): "Dünya Ekonomik Bunalımının Türkiye'ye 2008-2009'daki Yansımaları üzerine Notlar" Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, Cilt 46, Sayı:533. http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/files/articles/1526374706_12.pdf
- TCMB (2001): "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/26640b7b-9641-4c35-99ec-cd10a9d4e51b/program.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-26640b7b-9641-4c35-99ec-cd10a9d4e51b-m3fB7oF>
- Tüsiad (2009): 2010'a Girerken Türkiye Ekonomisi, www.tusiad.org.tr/yayinlar...
- Tüsiad (2011): "Türkiye'de Büyümenin Kısıtları: Bir Önceliklendirme Çalışması", file:///C:/Users/pc/Downloads/Rapor-TRdeBuyumeninKisitlari-son.pdf

TÜRKİYE'NİN SANAYİLEŞME SÜRECİ VE SEKTÖREL GELİŞMELER

Mehmet DEMİRAL¹

Müge MANGA²

Harun BAL³

GİRİŞ

18. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiltere’de başladığı ve Belçika ve Fransa başta olmak üzere zamanla diğer ülkelere yayıldığı kabul edilen sanayi devriminin en önemli sonucu olmak üzere, bir dizi ülke dünyanın geri kalanından hızla uzaklaştıkları bir üretim ve gelir patlamasına sahne olmuştur. Gelişmiş ülkeler olarak adlandırılan bu ülkelerin başarılarının ardındaki en önemli itici gücün sanayi sektörü olmasından hareketle, zaman içinde sanayileşme ve gelişme kavramları eş anlamlı olarak yaygın bir kullanıma sahne olmuştur. İkinci Dünya savaşı sonrası dönemlere gelindiğinde ise az gelişmiş ülkeler grubuna dâhil pek çok ülke bu konularda teorik açıklama ve politik önerilerde bulunan iktisatçıların ve uluslararası kurumların yol göstericiliğinde ekonomik gelişme süreçlerini hızlandırmak için sanayileşmeyi önceleyen iktisat politikası arayışlarına yönelmişlerdir.

Ekonomik yapıda sanayi sektörünün yeri ve öneminin artması bağlamında yapısal bir dönüşüm sürecini ifade eden sanayileşme, verimlilik ve üretim artışlarıyla birlikte üretimin imalat başta olmak üzere endüstriyel alanlara kayma-

¹ Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat AD., mdemiral@ohu.edu.tr

² Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat AD., mboga@erzincan.edu.tr

³ Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat AD., harunbal@cu.edu.tr

KAYNAKLAR

- Akça, E., Bal, H., ve Çağlayan, M.H. (2017), "The Effects Of The Customs Union On Trade Between Turkey and European Union", *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, VIII(1), 1-18
- Apaydın, C.(2015), "Türkiye'de Sanayileşmeye Yönelik Yeni Bir Perspektif Arayışı", *Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 52(603), 103-111.
- Arık, Ş. ve Erdem, M.Ş. (2019), "İmalat Sanayi Rekabet Gücünün Yapısal Belirleyicileri" *Akdeniz İİBF Dergisi* 2019, 19(2) 455-488
- Avcı, M., Uysal, S., & Taşçı, R. (2016), "Türk İmalat Sanayinin Teknolojik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(36), 49-66.
- Bakır, E., Özçelik, E., Özmen, E., ve Taşiran, A.C. (2017), "Türkiye'de Erken Sanayisizleşme", (Ed) Koyuncu, M., Mihci, H. ve Yeldan, E., *Geçmişten Geleceğe Türkiye Ekonomisi İçinde*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Balassa, B. (1965). Trade Liberalisation and 'Revealed' Comparative Advantage, *The Manchester School of Economics and Social Studies*, (33): 99-123.
- Balassa, B. (1986), "Comparative Advantage in Manufactured Goods: A Reappraisal", *The Review of Economics and Statistics*, 68(2); 315-319.
- Chang, H.-J. (2003) *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü*, çev. T. A. Onmuş, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cecen, A. A., Doğruel, A. S., & Doğruel, F. (1994), "Economic Growth and Structural Change in Turkey 1960-88", *International Journal of Middle East Studies*, 26(1), 37-56.
- Celasun, M. (1994), "Trade and Industrialization In Turkey: Initial Conditions, Policy and Performance in The 1980s", (Ed) Helleine, G.K. *Trade Policy and Industrialization In Turbulent Times* in (453-484). Routledge: London and New York.
- Coşkun, A. (2010), "21. Yüzyılda Türkiye'nin Sanayi ve Kobi Stratejileri", *Journal of Social Policy Conferences*, 50, 849-865.
- Demiral, M. (2016). *Gelişmekte Olan Ülkeler Sanayileşme ve İhracat Türkiye ile Seçilmiş Ülke Karşılaştırmaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Doğruel, A. S., & Doğruel, F. (2008). *Türkiye Sanayine Sektörel Bakış*. İstanbul: TÜSIAD.
- Doğan, M. (2013), "Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış", *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 211-231.
- Ekzen, N. (2016), "Türkiye Kısa İktisat Tarihi: 1946'dan 2008'e", ODTÜ Yayıncılık, 3. Basım, Ankara.
- Filiztekin, A. (2000), "Openness and Productivity Growth in Turkish Manufacturing", *Ekonomi-TEK*, 8(2), 1-23.
- Grubler, A. (1995), "Industrialization as a historical phenomenon", *IIASA Working Paper*. IIASA, Laxenburg, Austria: WP-95-029
- Güvercin, D. (2020), "Boundaries on Turkish Export-oriented Industrialization". *Journal of Economic Structures*, 9(1), 1-15.
- Haraguchi, N., Martorano, B., & Sanfilippo, M. (2019), "What Factors Drive Successful Industrialization? Evidence and Implications for Developing Countries", *Structural Change and Economic Dynamics*, 49, 266-276.
- Kaldor, N. (1966), *Causes of the Slow Rate of Economic Growth of the United Kingdom: an Inaugural Lecture*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Kaldor, N. (1967) Strategic Factors in Economic Development. New York State School of Industrial and Labor Relations, Cornell University, Ithaca.
- Kaynak, M. (1993), "Teknoloji ve Sanayileşme Yarışında Yeni Sanayileşen Ülkeler ve Türkiye", *Ekonomik Yaklaşım*, 4(10), 1-20.
- Koç, E., Şenel, M. C., & Kadir, K. (2018), "Dünyada ve Türkiye'de Sanayileşme II-Yapısal Sorunlar, İstihdam ve İşsizlik", *Mühendis ve Makina*, 59(691), 15-43.
- OECD (2021). OECD Stat. <https://stats.oecd.org/> (Erişim tarihi: 06.06.2021).
- Rodrik, D. (2016), "Premature Deindustrialization", *Journal of Economic Growth*, 21(1), 1-33.
- Soyyigit, S. (2010). Türkiye'de İhracata Dayalı Sanayileşme Stratejisi Uygulamaları ve İmalat Sanayii Üzerinde Etkinliği: Nedensellik Analizi (1990-2008). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 60(2), 135-156.
- T. C. Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023): İmalat Sanayii Politikaları*. Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.
- Taymaz, E., ve Voyvoda, E. (2015), "2023'e Doğru Sanayi, Yapısal Dönüşüm ve Sanayi Politikaları", *İktisat İşletme ve Finans*, 30(350), 25-62.
- Tonus, Ö. (2007), "Openness and industrialization in Turkey after the Customs Union", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 191-214.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2021). <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10.09.2021)
- UN (2008). International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC) Rev. 4 https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_4rev4e.pdf (Erişim tarihi: 10.06.2021).
- UN-COMTRADE (2021). UN Comtrade Database. <https://comtrade.un.org/> (Erişim tarihi: 16.06.2021).
- United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). Industrial Performance Report 2020.
- Uzay, N., Demir, M. & Yıldırım, E. (2012), "The Importance of Technological Innovation from The Perspective of Export Performance: The Case of Turkish Manufacturing Industry", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(1), 147-160.
- WITS-World Integrated Trade Solution (2021). <https://wits.worldbank.org/> (Erişim tarihi: 10.06.2021).
- World Bank (2011) *The World Bank Indicators*. <http://data.worldbank.org/indicator/> (Erişim Tarihi: 10.09.2021).
- Yeldan, E. (2017), "Bir Ülkenin Ticaret Stratejisi Aynı Zamanda Sanayileşme Stratejisidir", (Ed) Koyuncu, M., Mıhçı, H. ve Yeldan, E., *Geçmişten Geleceğe Türkiye Ekonomisi İçinde*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, S. (2006), "Türkiye'de 24 Ocak 1980 Öncesi ve Sonrası Sanayileşme ve Ekonomik Büyümeye Etkileri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 171-193.
- Yülek, M. A. (2017), İmalat Sanayinde Küresel Eğilimler ve Adana, Çukurova GİAD.
- Yülek, M. A. (2018), "Thinking About a New Industrial Policy Framework for Turkey", (Ed) Aysan, A.F., Babacan, M., Gur, N., & Karahan H. *Turkish Economy in* (287-317). Palgrave Macmillan, Cham.

TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI VE TARIM SEKTÖRÜ

Hasan Bilgehan YAVUZ¹

GİRİŞ

Özellikle II. Dünya savaşı sonrası dönemde artan bir ilgi ile karşılaşan kalkınma çabalarının temel ilgi alanı periferi alanlarda yaşayan ve daha çok tarımsal faaliyetlerle ilgilenen kesimler olmuştur. Bu kesimler genellikle yaşam rutinlerinde ekonomik, sosyal, kurumsal ve yapısal problemlerle karşılaşmakta ve bu problemlerin çözümü için kalkınma iktisadının araç ve önermelerine ihtiyaçları olmaktadır (Todaro, Smith 2015).

Periferi alanlarda yaşayan kişilerin yaşadığı sorunlar iki açıdan ele alınmaktadır. Bir yandan periferi alanların coğrafi özellikleri dikkate alınarak yaşanan problemlere çözüm önerileri getirilmekte. Diğer yandan da bu alanlarda yaşayan insanların kişisel özellikleri dikkate alınarak ekonomik ve sosyal problemlerine çözümler aranmaktadır.

Türkiye özelinde ekonomik faaliyet olarak çoğunlukla tarım sektörünün benimsenmiş olduğu kırsal alanlardaki kalkınma çabalarının başlangıcı sanayi devrimine kadar uzanmaktadır. Bu dönemden beri yapılan çalışmalarda tarım kesiminin milli gelirden aldığı payın arttırılarak, artan refahtan eşit miktarda pay almasına çalışılmıştır. Çünkü tarım sektörünün aleyhine gelişmiş olan bir gelir dağılımı sistemi çok miktarda ekonomik ve sosyal problemlere de sebep olacaktır.

¹ Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası Ticaret AD. , hbyavuz@atu.edu.tr

kırsal alanlarda yaşanan pek çok sorun kentsel alanlara taşınarak yoksulluğun farklı boyutlarda yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu sorun kırsal kalkınmaya yönelik güncel politikalarda da kendini göstermekte, kırsal alanlardaki ekonomik gelişmenin tarımsal geliri arttırmak dışındaki faaliyetlerle de desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak bu şekilde küresel sistemle rekabet edebilecek bir üretim kalıbının oluşturulabileceği düşünülmektedir. Böylece günümüz kırsal alanlar ilgili ekonomik yapının sadece devlet teşvikleri ile değil özel sektör yatırımlarını sağlayacak fiziki ve sosyal altyapılarında yapılması gereği ortaya çıkmaktadır (Yenigül, 2017).

Şayet kırsal kalkınma sosyal açıdan ele alınmadan sadece tarımsal faaliyetler ve tarımsal alanlar üzerinden yürütülecek olursa anarşi, terör, göç gibi pek çok olumsuzlukta ülkelerin gündemine gelecektir. Bu nedenle kırsal kalkınmayı çeşitli amaçlar ve fonksiyonlar dikkate alınarak yürütülmesi gereken bir süreç olarak görülmesi gerekmektedir. Bu şekilde kırsal kaynaklar yeniden düzenlenecek ve kırsal istihdamla birlikte kırsal gelir seviyeleri de arttırılarak bu tür sosyal ve toplumsal sorunların ortaya çıkması da önlenecektir (Işık, Baysal, 2011).

Türkiye kırsal alanlar idari sınıflandırmaya tabi olarak belirlenmiştir. Oysa periferi bölgelerde yaşayan insanların yaşam standartlarının pek çok ülkede kırsal alanda yaşayan insanların standartlarından çok düşük oldukları görülmektedir. Bu karmaşık yapı dikkate alındığında kalkınma stratejilerinin küçük yerleşim yerleri açısından dinamiklerinin belirlenerek yerel olarak hayata geçirilmesi gerekmektedir. Oysa tarihsel olarak baktığımızda Türkiye'de genellikle merkezi hükümet tarafından açıklanmış genel tarım politikaları ile kalkınma sağlanmaya çalışılmış ancak çoğu zaman popülist söylemlerden öteye gidememiştir. Tarımsal faaliyetlerin, yöresel özellikler dikkate alınarak, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla değerlendirilip kendine has ve küçük ölçekli program/proje uygulamaları geliştirilerek yapılması etkinliği arttıracaktır.

KAYNAKLAR

- Akın, O. 2015. Kırsal Kalkınma Politikalarının AB Politikaları Çerçevesinde İncelenmesi: Denizli İli Örneği. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi
- Barkley, D.L. 1995. The Economics of Chance in Rural America. Downloaded from: <https://www.jstor.org/stable/pdf/1243357.pdf?refreqid=excelsior%3A33dd06896bb9fedb6643d-9b5e9b51bad>
- Başbüyük, A. 2011. Coğrafi Açıdan Türkiye'de Kırsal Kalkınma Sorunu/The Problem Of Rural Development In Turkey In The View Of Geography. Doğu Coğrafya Dergisi. 9 (12)
- Bayaner, A. 2014. Türkiye Tarımı: Gelişmeler ve Beklentiler. Nobel Yayınları. Ankara
- Bulutçu, A.B. 2015. IPARD Programı ile Ulusal Kırsal Kalkınma Programlarının Tamamlayıcılık Açısından Değerlendirilmesi. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, AB Uzmanlık Tezi. Ankara

- Can, M. Esengün, K. Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından _ncelenmesi: SAPARD ve IPARD Örneği GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi, 2007, 24 (2), 43-56
- Çelik, Z. 2006. Türkiye'de Kırsal Planlama Politikalarının Geliştirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. İzmir
- Davoudi, S. and Stead, D. 2002. Urban-Rural Relationships: an introduction and a brief history, Built Environment: 28(4): 269-277
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). 1963. Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963-1967). Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Birinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nmaPlan%C4%B1-19631967%E2%80%8B.pdf>
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972). Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0ikinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nmaPlan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf> Erişim Tarihi: 15/10/2021
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C3%9C%C3%A7%C3%BCnc%C3%BC-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1973-1977%E2%80%8B.pdf> Erişim Tarihi: 15/10/2021
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). 1979. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983. DPT Yayın No:1664. Erişim:<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/D%C3%B6rd%C3%BCnc%C3%BC-Be%C5%9FY%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1979-1983%E2%80%8B.pdf>
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989. DPT Yayın No:1974. Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Fin-ci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf>
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994). DPT Yayın No:2174. Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Alt%C4%B1nc%C4%B1-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1990-1994%E2%80%8B.pdf>
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000). Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1996-2000%E2%80%8B.pdf>
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı). 2000. Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara. Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Beş-Yıllık-Kalkınma-Planı-2001-2005.pdf>
- Deliveli, Ö. Türkiye Ekonomisi. Adalet Yayınları. 2002 İstanbul
- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı. 2006 Tarihli Mükerrer Resmi Gazete. Sayı:26215. Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf>

- Ekim, R.M. 2006. Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikaları Ve Türkiye'nin Uyumu. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Elands, B.H.M. Wiersum, K.F. 2001. Forestry and rural development in Europe: an exploration of socio-political discourses. *Forest Policy and Economics* (3) 2001. 5-16
- Ellis, F. Biggs, S. 2001. Evolving Themes in Rural Development 1950s-2000s. *Development Policy Review*, 2001, 19 (4): 437-448
- Isobel M. L. Robertson (1961) The occupational structure and distribution of rural population in England and Wales, *Scottish Geographical Magazine*, 77:3, 165-179, DOI: 10.1080/00369226108735839
- Işık, N. Baysal, D. 2011. Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları: Genel Bir Değerlendirme. *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 2011
- Indicators, İ. G. S. (2014). Indicators 1923-2013. *TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu Turkish Statistical Institute, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu*.
- Kalkınma Bakanlığı. 2013. Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. Erişim: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>
- Kepenek, Y. Yentürk, N. Türkiye Ekonomisi. Remzi Kitabevi. Ocak 2000 İstanbul
- Krugman, P. 1991. Increasing Returns and Economic Geography. *Journal of Political Economy*. Vol.99 No.31 Erişim: <https://www.nber.org/papers/w3275.pdf>
- Ray, C. 2002. A mode of production for fragile rural economies: the territorial accumulation of forms of capital. *Journal of Rural Studies* 18 (2002) 225-231
- Rizov, M. 2006. Rural Development Perspectives in Enlarging Europe: The Implications of CAP Reforms and Agricultural Transition in Accession Countries. *European Planning Studies* Vol.14, No. 2
- Şahin, H. Türkiye Ekonomisi. Ezgi Kitabevi. 2000 Isparta
- Todaro, M.P. Smith, S.C. 2015. *Economic Development*. Pearson Education Inc. USA
- Turhan, M.S. 2005. Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci. Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi. Ankara
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. 2019. On birinci Kalkınma Planı 2019-2023. Erişim: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/ON_BIRINCI_KALKINMA-PLANI_2019-2023.pdf
- Yavuz, H.B. 2020. Kırsal Alanlar ve Kalkınma. İKSAD Yayınevi. Ankara
- Yenigül, S.B. 2017. Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi. *Planlama Dergisi* 2017;27(1):16-25
- Yüksek Planlama Kurulu (YPK), 2015. Kırsal Kalkınma Eylem Planı: 2015-2018 Ankara. Erişim: <https://kkp.tarim.gov.tr/KKEP2015-2018.pdf>
- <https://data.worldbank.org/indicator>

TÜRKİYE'DE KAMU SEKTÖRÜ*

Coşkun KARACA¹

GİRİŞ

Devlet olmadan bir toplumun sürekliliğini sağlaması mümkün değildir. Merkezi bir hükümet olmadan ülke savunması, adaletsizliğe dur diyecek bir hukuk sisteminin tesisi, evsizlerin ve yardıma muhtaçların hayatlarını sürdürmesi zor olacaktır.

Seyahat etmek için karayolu, okuma ve yazma öğrenmek için eğitim, yaşlandığımızda ve çalışamaz duruma geldiğimizde sosyal güvenlik gibi temel ihtiyaçların kamu kesimi olmadan karşılanması neredeyse imkânsızdır. Yine kamu kesimi tarafından sağlanan teşvikler olmadan sağlık ve yükseköğretim, yaşlı ve çocuk bakım evleri gibi büyük finansmana ihtiyaç duyulan hizmetler yerine getirilemeyecektir.

Her ne kadar yüksek vergilere, para ve vergi cezalarına maruz kaldığımızda, işe girebilmek veya iyi bir okula yerleşebilmek için çokça sınava girdiğimizde devleti eleştirsek de yukarıdaki toplumsal ihtiyaçların gerekliliği düşünüldüğünde kamunun yeri doldurulamayacak kadar değerli bir varlık olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bakımdan kamu sektörü; toplumsal ihtiyaçları karşılayan, toplumsal düzeni ve istikrarı sağlayan siyasal bir organizasyondur. Yegâne amacı toplum refahını artırmak olan bu organizasyon, sahip olduğu mutlak güç sayesinde yasalar koymakta ve bunları uygulamaktadır.

* Bu bölümün yazılmasında yazarın “Kamu Maliyesi” ve “Güncel Ekonomik ve Mali Sorunlar” kitabından yararlanılmıştır.

¹ Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mali Hukuk AD., karaca.coskun@gmail.com

Tablodan da görüldüğü üzere 2012 yılında açıklanan 63 hedeften ekonomiyle ilgili olan tüm göstergelerde hedeflere ulaşılamamıştır. Nitekim GSYH hedefine ulaşılabilmesi için 2020-2023 döneminde her yıl %15, kişi başına düşen milli gelir hedefine ulaşılabilmesi için ise her yıl %33 artış sağlanması gerekmektedir. Ülkenin 1920 sonrası ortalama büyüme trendinin %5 olduğu dikkate alındığında söz konusu hedeflere ulaşılabilmesi mümkün değildir. Bu üç değişkene ilişkin hedeflere ulaşamadığı durumda Türkiye ekonomisinin dünyadaki ilk 10 ekonomi arasına girmesi de mümkün olmayacaktır.

Benzer olumsuz tablo ihracat için de geçerlidir. İhracatta 2023 hedefine ulaşılabilmesi, ihracatın her yıl %43 artması ile mümkündür. Ancak bu varsayım gerçekçi olmaktan uzaktır. Zira ülkede ihracatı artırmak için uygulanan politikalardan önemli bir kısmı yapısal sorunları çözmekten ziyade geçici önlemlerden oluşmaktadır. Nitekim 2018 sonrasında TL'nin yabancı ülke paraları karşısında devalüe edilmesine ilişkin politika, nispeten ihracatın payını artırmış olsa da üretimde %60 oranında dışa bağımlı olunması, ithalat nedeniyle ülkeden dış dünyaya sermaye transferine neden olmuştur. Bu bakımdan ihracatı artırmak için geçici önlemlerden ziyade tedavi edici önlemlere başvurulmalıdır. Bu önlemlerden ilki yerli firmalara rekabet gücü kazandıracak desteklerde bulunmaktır. Bu da yüksek katma değere sahip ileri teknoloji üretimle mümkündür. Ancak İstanbul Sanayi Odası verileri, Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşu içerisinde yüksek teknoloji üretim yapan firma sayısının yalnızca 13 olduğunu göstermektedir.

İşsizlik oranlarına bakıldığında da ülkenin 2023 hedeflerine oldukça uzak olduğu görülmektedir. Türkiye'de işsizlikle mücadeleye ilişkin çok sayıda politika uygulanmasına rağmen işsizlik oranlarının bu denli yüksek olması uygulanan politikaların başarısının sorgulanmasına neden olmaktadır. Ayrıca büyüme artışına rağmen ülkedeki işsizlik oranlarının düşürülemediği görülmektedir. Bunun temel nedeni ithal bağımlılık oranının yüksek olması ve ülkenin dışa dayalı büyüme gerçekleştirmesidir.

KAYNAKLAR

- CIA (2020). The World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/>
 Karaca, C (2020). Güncel Ekonomik ve Mali Sorunlar, Ekin Yayınevi, Bursa.
 Karaca, C. (2021). Kamu Maliyesi, Ekin Yayınevi, Bursa.
 WDI (2020). World Development Index, Statistical Databases.
 Yıldız, Y., S. Bedir ve K. Karabulut (2013). "Türkiye'de Gelir Üzerinden Alınan Vergi Oranlarının Değerlendirilmesi: Bir Anket Uygulamasının Sonuçları", Vergi Jurnalı, ss. 127-152.

ULUSLARARASI TİCARETİN GELİŞİM DİNAMİKLERİ VE TÜRKİYE*

Emrah Eray AKÇA¹

Harun BAL²

GİRİŞ

Uluslararası ticaretin II. dünya savaşı sonrası gelişimine yakından bakıldığında, bu akımların küresel ekonomi içerisindeki öneminin hızla arttığına şahit olmaktayız. Bu konudaki en belirgin gösterge savaş sonrası dönemde dünya ticaret hacminin dünya milli gelirinden daha hızlı bir reel büyüme performansı sergilemesidir. Gelir artışlarının yanısıra serbestleştirmeye yönelik adımların bu süreçte belirleyiciliği çok güçlüdür (Bergstrand ve Baier 2001). Nitekim 1990 sonrası dönemde eski Doğu Bloku ülkelerinin de dâhil olmaları ve Dünya Ticaret Örgütünü kuran anlaşmanın getirdiği reformlar ile üye sayısının hızlı artışlarının desteklediği söz konusu gelişim trendi, dünya ticaretinin dünya milli geliri içerisindeki payı ile ölçülen ticarete açıklık düzeyinin günümüzde yaklaşık % 60 seviyesinde gerçekleşmesine yol açmıştır.

Söz konusu dönemde dünya ticaretinde zamanla görülen niceliksel artışın yanı sıra, uluslararası ticaret ağı ve ürün yapısında da önemli değişimler göz-

* Bu çalışma asıl olarak Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında 2020 yılında Prof. Dr. Harun Bal danışmanlığında Dr. Emrah Eray Akça tarafından hazırlanan “İkili Ticaret Akımlarının Belirleyicileri: Türkiye İçin Yapısal Çekim Modeli Yaklaşımı” başlıklı Doktora Tez çalışmasının ilgili bölümlerinden yararlanılmak ve derlenmek suretiyle üretilmiştir. Çalışma kitap bölümü haline dönüştürülürken temel metine sadık kalınmakla birlikte bazı ilaveler ve uyarlamalar yapılmıştır.

¹ Dr., Çukurova Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, emraherayakca@gmail.com

² Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat AD., harunbal@cu.edu.tr

sindeki payından daha yüksektir. İmalat sanayi ürünleri ihracatındaki artışın önemli bir kısmı ise makine ve ulaşım araçları endüstrilerinde gerçekleşmektedir. Mal ihracatı ürün bileşenlerine benzer bir şekilde, makine ve ulaşım araçları ithalatının Türkiye'nin toplam imalat sanayi ürünleri ithalatı içerisinde en yüksek paya sahip olması, endüstri-içi ticaret hacmindeki artışa işaret etmektedir. Konu ile pek çok ampirik çalışma, Türkiye'nin mal ticaretinin ağırlıklı olarak kendi ekonomik büyüklüğündeki ve ticaret ortaklarının ekonomik büyüklüklerindeki gelişmeler tarafından şekillendiğini göstermektedir.

Türkiye'nin dış ticaretinin gelir değişimlerine karşı hassas olduğu ve temel ticaret ortaklarının da çoğunlukla dünya ekonomisindeki başlıca aktör ülkeler oldukları dikkate alındığında, Türkiye'nin dış ticaret gelişmelerinin dünya ekonomisindeki canlanma ya da daralma evrelerinden önemli ölçüde etkilenebileceği anlaşılmaktadır. Öte yandan, fiziki mesafe, ortak sınır etkisi, kültürel benzerlik ve serbest ticaret anlaşmaları ile reel döviz kuru hareketlerinin de, Türkiye'nin uluslararası mal ticaretindeki gelişmelerde belirleyici unsurlar oldukları da ilgili literatürdeki pek çok araştırmanın ortak sonuçları arasında yer almaktadır. Türkiye ekonomisi bağlamında genelde dış ticaretin özelde ise ihracatın tüm olumlu gelişmelere karşı yetersiz olduğu ve bu konuda yeni hamlelerin gerekliliği ilgili tüm tarafların bir konsensüsüdür. Gerek akademik araştırmalar gerekse uygulama birimlerinin dış ticaret ile ilgili analizlerini arttırmaya yönelik adımlarına olan ihtiyaç artarak devam etmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2003). "Developing countries and world trade: performance and prospects". UNCTAD, Third World Network and Zed Books.
- Appleyard, D. R. and Field, A. J. (2014). "International Economics". McGraw-Hill Irwin, Eight Edition: United States.
- Aytug, H., Kütük, M. M., Oduncu, A. and Togan, S. (2017). "Twenty years of the EU-Turkey customs union: A synthetic control method analysis". JCMS: Journal of Common Market Studies, 55(3):419-431.
- Bergstrand, H. J. and Baier, S. L. (2001). "The Growth of World Trade". Journal of International Economics, Vol. 53, p.1-27.
- Otgun, H. (2021). "The Impact of a Customs Union with the EU on Turkey's Trade Flows A Gravity Model Approach". North Carolina State University, Unpublished Master of Science Thesis.
- TCTB (2019). <https://www.ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri>.
- Toğan, S. (1992). "1980'li Yıllarda Türk Dış Ticaret Rejimi ve Dış Ticaretin Liberizasyonu". Türk Eximbank Araştırma Dizisi no:1, Ankara.
- Toğan, S. (2005). "Turkey: Trade Policy Review". The World Economy, Vol. 28, No. 9, pp. 1229-1262.
- Tuncer, İ. (2001). "İçsel Büyüme Modelleri Çerçevesinde: Türkiye'de Uygulanan Dış Ticaret Politikalarının Büyüme Etkileri Üzerine". Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

UNCTAD (2019). <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx>.

WB-WDI (2019). <https://databank.worldbank.org/data/source/world-dev-indicators>.

WITS (2019). <https://wits.worldbank.org/datadownload.aspx?lang=en>.

World Bank-WB (2014). "Yüksek Gelir Statüsüne Geçişte Dış Ticaretin Rolü: Türkiye Ülke Ekonomik Raporu". No: 82307-TR.

WTO (2019). <https://data.wto.org/>.

TÜRKİYE'DE FİNANSAL PİYASALAR

Arzu ŞAHİN¹

GİRİŞ

Piyasa, alıcılar ve satıcılar arasında para ve mal değişiminin gerçekleştiği yerlerdir. Mal ve hizmet sunusu ve istemi reel piyasalarda karşılaştıkça, fon arz ve talebini bir araya getiren piyasalar finansal piyasalardır. Ekonomik birimlerden fon fazlası olanların fon açığı olanlara fon aktarımını sağlayan kurum, araç ve düzenlemelerin yer aldığı mekanizma finansal sistem veya finansal piyasa olarak ifade edilmektedir. Finansal piyasa, para ve sermaye piyasalarını da içine alan geniş bir kavramdır (SPL, 2021a). Ekonomilerde sermaye birikiminin özendirilmesi, birikimlerin üretken yatırımlara hızlı, güvenli ve düşük maliyetle yönlendirilmesi finansal pazarların etkinliği ve gelişmişliğine bağlıdır (Canbaş ve Doğukanlı, 2017: 13).

Bu çalışmada Türk finans kesiminin 2010-2020 yıllarını kapsayan son 11 yıllık dönemde büyüklüğü, alt piyasa dağılımı ve bazı açılardan performansı, finansal kurumlar ve finansal araçlar ana bölümleri altında incelenmiştir. Finansal kurumlar, finansal kesimdeki etkinlikleri nedeniyle bankacılık sektörü ve sermaye piyasası kurumları olarak sınıflandırılmıştır. Para piyasasının örgütlenmiş kesimi olan bankacılık sektörü ile birlikte banka dışı finansal kurumlar da incelenmiştir. Sermaye piyasasının örgütlenmiş kesimi olan menkul kıymet borsası (Borsa İstanbul) üzerinde ayrıca durulmuştur. Finansal araçlar; sermaye piyasası araçları, para piyasası araçları ve türev finansal araçlar başlıkları ile değerlendirilmiştir.

¹ Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası Finansman AD., asahin@atu.edu.tr

işlem görmüş ve son 5-6 yılda halka arzlarda azalma yaşanmıştır. Şirketlerin halka açıklık oranı ortalama %39'dur. Artma eğiliminde olan yatırımcı sayısı 2020 yılsonunda 1.989 bine çıkmış, %62 olan yabancı yatırımcı oranı 2020 yılında %49'a gerilemiştir. Milli gelire oranları ortalama %29 olan pay piyasası değeri ve %46 olan işlem hacmi 2018 yılı itibarıyla artmaya başlamıştır. BIST 100 fiyat ve getiri endeksleri bazı yıllar yaşadığı düşüşlere rağmen yükselme eğiliminde olmuştur.

Türk ekonomisinde finansal araçların 2010-2020 dönemi değer dağılımı sırası ile mevduat, kredi, şirketler arası alacak (satıcı) kredisi ve diğer çeşitli alacaklar, hisse senedi ve öz kaynaklar ile borçlanma senetleri şeklindedir. Para piyasası araçlarının Türk ekonomisinde baskınlığı devam etmiştir. Hisse senetleri ve öz kaynaklar payı 2014 yılından itibaren azalma eğiliminde iken kredilerin payı aynı yıldan itibaren artmıştır. Para ve mevduat kategorisinin payı artarken borçlanma senetlerinde azalma yaşanmıştır. Toplam menkul kıymet stoklarının GSYH'ya oranı 2015 yılından itibaren düşmüştür. Menkul kıymet stoklarında %76 ortalama ile kamu kesimi (devlet tahvilleri) etkinliği devam etmiştir. Pay senedi ihracı özel kesimin fon açığını gideren ana menkul kıymet olsa da 2014 yılından itibaren banka bonosu ve banka garantili bonolar ve tahvil ihraçlarında izlenen artışlar ile varlığa dayalı menkul kıymet ihracında son üç yıl gözlenen artış pay senedi payını düşürmüştür. İncelenen son 11 yıllık dönemde PÖS, EFT ve EMKT ödeme sistemleri kullanımının hızla artması çek ve özellikle ticari senet kullanımının önemini azaltmıştır. Varlık yönetim şirketleri, tasarruf finansman şirketleri ve kitle fonlamasına ilişkin son yıllarda yapılan ve planlanan düzenlemeler bu kurum ve araçların gelişme potansiyeli olduğuna işaret etmektedir.

KAYNAKLAR

- Ak Yatırım (2021). Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri. Erişim adresi: <https://www.akyatirim.com.tr/kaldiracali-alim-satim-islemleri.aspx>
- Aşıkoğlu, R. & Kayahan, C. (2008). Global Finansal Sistem Etkileşimiyle Türkiye'nin Türev Piyasa Görünümü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 157-179. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/akuuibfd>
- Bankacılık Kanunu (2005). Kanun Numarası: 5411. Resmi Gazete: 25983 *yayın tarihi 01/11/2005*. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5411&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- BDDK (2010). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. Sorularla Basel III. Risk Yönetimi Dairesi. Erişim adresi: https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_basel_0001_53.pdf
- BDDK (2020). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Aralık 2020. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Veri/EkGetir/8?ekId=47>
- BDDK (2021a). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. Bankacılık Sektörü Verileri. [Veri

- Seti]. Erişim adresi: <http://www.bddk.org.tr/Veri/Index/69>
- BDDK (2021b). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. Banka Dışı Mali Kuruluş Verileri [Veri Seti]. Erişim adresi: <http://www.bddk.org.tr/Veri/Index/70>
- BDDK (2021c). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. Kuruluşlar. Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/>
- BDDK (2021d). Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları İle Devralınacak Alacaklara İlişkin İşlemler Hakkında Yönetmelik Resmi Gazete: 31541, yayın tarihi: 14/07/2021. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=38797&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- BIS (2021a). Bank for International Settlements. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://stats.bis.org/statx/srs/table/d1>
- BIS (2021b). Bank for International Settlements. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://stats.bis.org/statx/srs/table/d5.1>
- BIS (2021c). Bank for International Settlements. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://stats.bis.org/statx/srs/table/d5.2>
- BIST (2021a). Pay Piyasası. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/488/pay-piyasasi-urunler>
- BIST (2021b). Borçlanma Araçları Piyasası. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/489/urunler>
- BIST (2021c). Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/48/vadeli-islem-ve-opsiyon-piyasasi>
- BIST (2021d). Borsa İstanbul 2010-2020 yılları Faaliyet Raporları. Borsa İstanbul A.Ş. Erişim adresi: <https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/29/yayinlar>
- Canbaş, S. & Doğanlı H. (2017). *Finansal Pazarlar, Finansal Kurumlar ve Sermaye Pazarı Analizleri* (6. bs.). Adana: Karahan Kitabevi.
- EVDS (2021). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. Elektronik Veri Dağıtım Sistemi. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?evds/serieMarket>
- Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu (2012). Kanun Numarası: 6361. Resmi Gazete: 28496 yayın tarihi 13/12/2012. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6361.pdf>
- Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2021). Kanun Numarası: 7292. Resmi Gazete: 31416 yayın tarihi 07/03/2021. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210307-10.htm>
- Mishkin F.S. & Eakins S.G., (2018). *Financial Markets and Institutions (9th global ed.)*. London: Pearson.
- Özalp, P. (2003). *Türev Araç Piyasalarının Finansal Sistemin İşleyişindeki Rolü: Türkiye'de Bu Piyasalara İşlerlik Kazandırma Çalışmaları*. TCMB Uzmanlık Yeterlik Tezi. TCMB Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özşahin, A.K. (1999). *Vadeli İşlem Sözleşmesinin Hukuki Niteliği*. Yeterlilik Etüdü. Sermaye Piyasası Kurulu. Ankara
- SPK (1995a). Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik (1995). Resmi Gazete: 22352, yayın tarihi: 23/07/1995. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22352.pdf>
- SPK (1995b). İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği. Resmi Gazete: 22397, yayın tarihi: 07/09/1995. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22397.pdf>
- SPK (2021a). Sermaye Piyasası Kurulu. Aylık İstatistik Bültenleri. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/AylıkIstatistikBultenleri>
- SPK (2021b). Sermaye Piyasası Kurulu 2010-2020 Yılları Faaliyet Raporları. Erişim adresi: <https://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/7/5>

- SPKn (1981). Kanun Numarası: 2499. Resmi Gazete: 28513 *yayın tarihi* 20/12/2012. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/1.5.2499.doc>
- SPKn (2012). Kanun Numarası: 6362. Resmi Gazete: 28513 *yayın tarihi* 20/12/2012. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6362.pdf>
- SPKn Değişikliği (1992). Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına, Bankalar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine ve 35 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun. Kanun Numarası: 3794. Resmi Gazete: 21227 *yayın tarihi* 13/05/1992. Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc075/kanuntbmmc075/kanuntbmmc07503794.pdf
- SPL (2021a). Finansal Piyasalar, Lisanslama Sınavları Çalışma Notları, Ders Kodu: 1006. Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş. 30 Haziran 2021. Erişim adresi: <https://www.spl.com.tr/icerik/sinav-calisma-notlari>
- SPL (2021b). Yatırım Kuruluşları. Lisanslama Sınavları Çalışma Notları, Ders Kodu: 1005. Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş. 30 Haziran 2021. Erişim adresi: <https://www.spl.com.tr/icerik/sinav-calisma-notlari>
- TBB (2021a). Türkiye Bankalar Birliği. İstatistiki Raporlar. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>
- TBB (2021b). Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi. İstatistiki Raporlar. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler>
- TCMB (1997). Mevduat Sertifikaları Hakkında Tebliğ. Sıra No: 97/1. Resmi Gazete: 22893 *yayın tarihi*: 30/01/1997. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22893.pdf>
- TCMB (2021a). Finansal Hesaplar. Metaveri. Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/a11223f2-af13-4cca-b6aa-c2673f900e98/Metaveri.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-a11223f2-af13-4cca-b6aa-c2673f900e98-m5beJPL>
- TCMB (2021b). Finansal Hesaplar Raporu. 2020-IV. Veri Yönetimi ve İstatistik Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/yayinlar/raporlar/finansal+hesaplar+raporu>
- TCMB (2021c). Aylık Para ve Banka İstatistikler. Metaveri. Erişim adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/f3ad1a37-6d59-4a0b-b0d7-09b51cd7a73f/MetaveriAPB%-C4%B02018.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-f3ad1a37-6d59-4a0b-b0d7-09b51cd7a73f-m6Pa17X>
- TCMB (2021d). Banka Dışı Finansal Kuruluşlar. Metaveri. Erişim adresi: https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/80f7ca2f-7082-4cdd-a2dc-aa76d630de11/Metaveri_Tr.pdf?MOD=AJPERES
- TEFAS (2021). Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu. [Veri Seti]. Erişim adresi: <https://www.tefas.gov.tr/TarihselVeriler.aspx>
- Türk Ticaret Kanunu (2011). Kanun Numarası: 6102. Resmi Gazete: 27846, *yayın tarihi*: 14/2/2011. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>
- WFE (2021). World Federation of Exchanges. Erişim adresi: <https://focus.world-exchanges.org/issue/december-2>

TÜRKİYE'DE TURİZM POLİTİKALARI

Hasan GÜL¹

GİRİŞ

Turizm, Latince kökenli bir sözcüktür. Latince dönme hareketini ifade eden “tornus” kelimesinden tour sözcüğü türetilmiştir. Turizm sözcüğü de bu “tour” kelimesinden gelmektedir. “Hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan seyahat” anlamındadır (Yılmaz ve Karaağaç, 2019:2043). Literatüre baktığımızda, çeşitli kaynaklarda turizmin çok farklı ve de geniş tanımlarının olduğu görülmektedir. Bu konuda en uygun tanımlardan biri Özgüç (2003) tarafından yapılmıştır. Özgüç (2003:2) turizmi insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zaman ki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek koşuluyla, dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akrabalarını ziyaret etme, kongre ve seminerlere katılma, dini ibadetlerini yerine getirme gibi nedenlerle, kişisel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatler olarak tanımlamaktadır. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) süre ve ekonomik aktiviteye vurgu yapacak şekilde tanımı genişletmiştir. UNWTO tanımına göre, insanların yaşadıkları çevrenin dışındaki bir yerde yirmi dört saatten az ve bir yıldan fazla kalmamak şartıyla bir süre kısıtı belirtmiştir. Ayrıca, yine bu örgüte göre, bir seyahatin turizm faaliyeti olarak değerlendirilmesi için, turistlerin gittikleri destinasyonda turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmeleri gerekmektedir (UNWTO, 1995).

¹ Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği AD., hgul@atu.edu.tr

Turizm Örgütü, şuan dünyadaki turizm hacminin 1990 yıllardaki hacmine eşit olduğunu ifade etmekte ve de en iyimser olarak 2024 yılında eski günlerine dönebileceği şeklinde görüş bildirmektedir.

KAYNAKLAR

- Bahar, O., ve Kozak, M. (2012). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Batman, O., Cömert, T. Der.(2009), "Türkiye'de Turizm Politikalarının Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar", Batman, O., Turkey, O.(der.) " 2023 Türkiye Turizm Stratejisi Işığında Turizm Politikaları" , Değişim Aktüel Kitabevi, Sakarya.
- Dilber, İ.(2007), "Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisinin Girdi-Çıktı Tablosu Yardımıyla Değerlendirilmesi", *Yönetim ve Ekonomi*, 14 (2), 206-220.
- Egeli, H. A. (1997), "Türk Turizminin Gelişimini Etkileyen Faktörler ve Diğer Sektörlerle İlişkisi", *Dokuz Eylül Üniv., İ.İ.B.F. Dergisi*, 12(2), 111-133.
- Geerts, F. (2000) "The governance of urban tourism A comparative analysis of Dutch and English networks", Bristol, United Kingdom
- Göymen, K.(2000), "Tourism and Governance in Turkey", *Annals of Tourism Research*, 27,1025-1048.
- Gül, H.(2018), "Turizm Sektöründe Vergi İndirimi ve Ekonomik Etkileri: Bir Sosyal Hesap Matrisi Uygulaması", *Akdeniz İİBF Dergisi*, 18(37), 133-157.
- Gül, H., ve Özer, M. (2018). Frequency domain causality analysis of tourism and economic activity in Turkey. *European Journal of Tourism Research*, 19, 86-97.
- IMF (2020) World Economic Outlook, Washington DC.
- İçöz, O. ve Kozak, M.(1998). *Turizm Ekonomisi*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kar, M., Zorkirişçi, E., ve Yıldırım, M. (2004). Turizm ve Ekonomiye Katkısı Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 4(8), 87-112.
- Olalı, H. (1984). *Turizm Dersleri*, İzmir: İstikbal Matbaası.
- Özgüç, N.(2003). *Turizm Coğrafyası Özellikler-Bölgeler*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Öztürk, I., Acaravcı, A. (2009). "On the Causality between Tourism Growth and Economic Growth: Empirical Evidence from Turkey", *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 25E: 73-81.

- Škare, M., Soriano, D. R., ve Porada-Rochón, M. (2020), “Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry”, *Technological Forecasting and Social Change*, 120469.
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1), 1-20.
- TEPAV, COVID-19’un Tüketici Harcamalarına Etkisi, Eylül 2020
- Toker, B. (2007), “Türkiye’de Turizm Sektörü Teşviklerinin Değerlendirilmesi”, *Yönetim ve Ekonomi*, 14(2), 81-92.
- Tosun, C.(1999), “An Analysis of the economic contribution of inbound international tourism in Turkey”, *Tourism Economics*, 5(3) , 217-250.
- Voyvoda, E. ve Yeldan,E. (2020), “COVID-19 Salgının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri ve Politika Alternatiflerinin Makroekonomik Genel Denge Analizi”. Tübitak – SOBAG projesi.
- Yılmaz, V. ve Karağaç, M. (2019). “Turizmin Yerel Kalkınmadaki Öneminin Değerlendirilmesi: Van Kenti Örneği. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 13 (19) , 2042-2067.
- UNCTAD (2020), <https://unctad.org/news/unctad-presents-policy-pathway-covid-19-recovery> Erişim: 30.08.2021
- UNWTO (1995), <https://www.eunwto.org> Erişim: 30.08.2021
- UNWTO (2020), <https://www.eunwto.org> Erişim: 26.07.2021
- Wanhill, S.(1998) “Attractions. In *Tourism: Principles and Practices*”, (Ed)Cooper C, Fletcher J, Gilbert D, Wanhill S, Sheperd R. Sheperd R (ed)., Harlow: Addison Wesley Longman.
- World Bank (2021) *The World Bank Indicators*. <https://blogs.worldbank.org> Erişim: 21.08.2021
- İnternet Kaynakları
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi www.wttc.org
- Dünya Turizm Örgütü www.unwto.org
- Kültür ve Turizm Bakanlığı www.ktb.gov.tr
- Turizm Yatırımcıları Derneği www.ttyd.org.tr
- Türkiye İstatistik Kurumu www.tuik.gov.tr
- Türkiye Otelciler Birliği www.turob.com
- Türkiye Otelciler Federasyonu www.turofed.org.tr
- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği www.tursab.org.tr

BÖLÜM

8

TÜRKİYE'DE ÇEVRE POLİTİKALARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR YEŞİL EKONOMİ

Pınar ÇUHADAR¹

GİRİŞ

Çevre sorunları yüzyıllarca öncesine kadar uzanmaktadır. Fakat Sanayi Devrimi birçok toplumsal, ekonomik, kültürel, hukuksal vb. konuda olduğu gibi, bu konuda da önemli bir tarihsel kırılmaya neden olmuştur. Zira Sanayi Devrimi, üretim yapısını ve mülkiyet ilişkileriyle birlikte toplumsal dinamiklerin tümüne yayılan önemli bir değişim süreci başlatmıştır. İhtiyaç algısının ve üretim mantığının kapitalizmle birlikte kâr odaklı hale gelmesi, Sanayi Devrimi ile birlikte ivme kazanmış; rekabet, teknolojik yenilik ve özel mülkiyet piyasaların ana mottosu haline gelmiştir. Bu üretim süreci içinde doğal kaynakların bedelsiz bir üretim faktörü olarak görülmesi, çevresel örselenmeyi hızlandırmış; ekolojik dengenin kendisini yenilemesine izin vermeden çevrenin sürekli ve artan oranda tahrip edilmesi başta iklim değişikliği olmak üzere geri döndürülmesi mümkün olmayan çevresel sorunları beraberinde getirmiştir (Çuhadar ve Polat, 2020:1-8).

Günümüz çevre sorunları tartışmalarının en önde gelen konusu kuşkusuz iklim değişikliğidir. İklim değişikliği, “fossil yakıtların kullanımı, arazi kullanım değişiklikleri, ormansızlaştırma ve sanayi süreçleri gibi insan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazları birikimlerindeki hızlı artışın doğal sera etkisini kuvvetlendirmesi sonucunda yerkürenin ortalama yüzey sıcaklıklarındaki artış ve iklimde oluşan değişiklikler” olarak tanımlanmaktadır. İklim değişikliği,

¹ Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Politikası AD. pinarozdemircukadar@artuklu.edu.tr

KAYNAKLAR

- Acet, H.& Şakalak, A.(2020), "Yeşil Ekonomi Kapsamında Kamu Politikaları'nın Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği", *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 7(56), 2136-2153.
- Barbier, E. B. (2012), "The Green Economy Post Rio+ 20", *Science*, 338(6109), 887-888.
- Belli, A.(2019). *AB'ye Tam Üyelik Sürecinde Türk Çevre Politikası*. Dora Yayıncılık, Bursa.
- Brand, U. (2012), "Green Economy–the Next Oxymoron? No Lessons Learned From Failures of Implementing Sustainable Development". *GAIA-Ecological Perspectives for Science and Society*, 21(1), 28-32.
- Cock, J. (2014), "The 'Green Economy': A Just and Sustainable Development Path or a Wolf in Sheep's Clothing?". *Global Labour Journal*, 5(1).
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2019a). İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 9: İklim Krizi ile Mücadelenin Makroekonomik Yüzü. Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2019b). İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 4: İklim Krizi ile Mücadelede Politikalar, Yasal ve Kurumsal Yapı. Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara
- Cook, S., & Smith, K. (2012), "Introduction: Green Economy and Sustainable Development: Bringing Back the 'Social'", *Development*, 55(1), 5-9.
- Çolakoglu, E. (2010), "Haklar Söyleminde Çevre Eğitiminin Yeri ve Türkiye'de Çevre Eğitiminin Anayasal Dayanakları", *TBB Dergisi*, 88(2), 151-171.
- Çuhadar, P.& Atay Polat, M. (2020), *Ekonomik Büyüme ve Demokrasi Bağlamında Çevre Sorunlarına Bir Bakış: Teori ve Uygulama*. Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Dış İşleri Bakanlığı (2021), Sürdürülebilir Kalkınma. <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> (Erişim: 02.09.2021).
- Erdem, M. S., & Yenilmez, F. (2017), "Türkiye'nin Avrupa Birliği Çevre Politikalarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi", *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 91-119.
- European Commission (2019), Green Deal. Communication from the Commission to the European Parliament, The European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions, Brussels. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/european-green-deal-communication_en.pdf (Erişim:19.05.2021)
- Federal Office of Spatial Development (2021), 1987:Brutland Report. <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html> (Erişim: 02.09.2021).

- Güneş, A. M. (2010), "Aarhus Sözleşmesi Üzerine Bir İnceleme", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(1), 299-333.
- Ivlev, V. Y., & Ivleva, M. L. (2018), Philosophical Foundations of the Concept of Green Economy, International Conference on Contemporary Education, Social Sciences and Ecological Studies (CESSES 2018). *Series, Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 283, 869-873.
- İKV (2017), *Düşük Karbonlu Ekonomiye Geçiş: Temel Sektörler*, İstanbul: Dünya Ajans.
- İnneci, A.& Aslanpay Özdemir, E. (2020), Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yönelik Teşvik Uygulamaları içinde *Vergi Anlayışı ve Uygulamalarının Biçimsel ve Yapısal Karakterleri: Magna Carta'dan Günümüze Yaşanan Gelişmeler*, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- Keleş, R., & Hamamcı, C. (1993), *Çevrebilim*, İmge Kitabevi Ankara.
- Kuşat, N. (2013), "Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj ve Dezavantajları-Türkiye İncelemesi", *Journal of Yaşar University*, 8(29), 4896-4916.
- Loiseau, E., Saikku, L., Antikainen, R., Droste, N., Hansjürgens, B., Pitkänen, K., & Thomsen, M. (2016), "Green Economy and Related Concepts: An Overview", *Journal of Cleaner Production*, 139, 361-371.
- Özkaya, Özlüer, I. (2020), Çevre Mevzuatının Usul Araçları Yoluyla Geliştirilmesi ve Katılım Hakkı. TESEV Değerlendirilmesi Notları 2020/4. <http://www.tesev.org/tr/research/cev-re-mevzuati-katilim-hakki> (Erişim:28.07.2021).
- Sezer, Ö. (2015), Sürdürülebilir Yeşil Ekonomi Perspektifinden Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişki içinde *Siyasal Ekoloji*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Mutlu, A. (2009), "Türkiye'de Çevre Sorunları Literatürünün Baskın Niteliği ve Sosyal Bilimler Yaklaşımının Gerekliliği", *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 1(1).
- OECD (2021), Environmental Performance Reviews 2019: Statistical Annexes for Australia and Turkey. <https://www.oecd.org/env/country-reviews/epr-2019-annex-australia-turkey.htm> (Erişim:02.09.2021)
- Orhan, G. (2013), "Türkiye'de Çevre Politikaları: Değişen Söylemler, Değişmeyen Öncelikler", *Boş Safya*, 1.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (2020), İklim Değişikliği ve Tarım. TOB Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Yaylı, H. & Kaya, H. (2020), "İlerleme Raporları Çerçevesinde Türkiye'nin AB Çevre Politikalarına Uymu", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 664-684.

SAĞLIK EKONOMİSİNDE YENİ UFUKLAR: OBEZİTE EKONOMİSİNDEN FİZİKSEL AKTİVİTE EKONOMİSİNE GEÇİŞ

Abdulkadir IŞIK¹

GİRİŞ

Ekonomi biliminin alt disiplin dallarından biri olan sağlık ekonomisi günümüzde birçok üniversite, araştırma kurumu, enstitü ve bölüm gibi kurumlarla beraber; kitap, dergi, makale gibi akademik çalışmalarda da gittikçe artan bir ilgiye sahiptir. Öte yandan sağlığın insan yaşamı için ölçülemez bir değeri olduğu için sağlık ekonomisi öncelik sırasını koruyan bir bilim dalıdır.

Sağlık sorunlarına ve hizmetlerine olan ilginin artması; hukuk (sağlık hukuku), sosyoloji (sağlık sosyolojisi), ekonomi (sağlık ekonomisi), mühendislik (sağlık ekonomisi teknolojileri), tıp mühendisliği, istatistik (sağlık istatistiği), finansal analiz (sağlık ekonomisi ve kurumlarının finansal analizi) gibi bilim dallarının sağlık ekonomisi şemsiyesinin atında oluşmasına önayak olmuştur.

Sağlık ekonomisinin bu gelişimi, yazında sık sık kullanılan ancak akademik olarak dillendirilmeyen konular ve başlıklar kitaplarda yer almaya başladı. Bu eğilim 1970’li yıllarda özellikle ekonomide hâkim olan makro konulara mikro temelli bakış açısının bir sonucuydu. Bu bakış açısının bir sonucu olarak, araştırmacılar ve toplumun dikkatini daha çok çeken konular boy göstermeye başladı. Örneğin, sigara ekonomisi, kanser ekonomisi, AIDS ekonomisi gibi başlıklar sağlık ekonomisi ile ilgili birkaç başlık olarak örnek verilebilir, maliye bilimi ile ilgili olarak bu bağlamda gelişen başlıklara verilebilecek örnekler; enerji ekonomisi, ulaşım ekonomisi, vergi ekonomisi, eğitim ekonomisi gibidir. İşletme

¹ Prof. Dr., Trakya Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, Balkan Kampüsü Edirne, abdulkadirsik@trakya.edu.tr

ekonomi biliminin sahip olduğu teknikleri kullanan bir bilim dalıdır. Obezite ekonomisi de bu bakış açısıyla ele alınan bir alandır.

Günümüzde sağlık ekonomisi alanında obezite ekonomisi doğurduğu sonuçlar ve tükettiği kaynaklar açısından kamusal bir sorundur ve kaynakların etkin kullanımı için obezite ekonomisinden fiziksel aktivite ekonomisine geçmek için gerekli devlet müdahaleleri ile birlikte, yasal düzenlemeler, vergisel sınırlamalar, sübvansiyonlar, mal ve hizmet üretiminde ve tüketiminde kısıtlamalar, reklam ve bilgi yönlendirmeleri gibi birçok alanda önlem alınması gerektiği gibi eğitim süreçlerinin her aşamasında bun tür sorunları vurgulayan, obezitenin maliyetlerini ortaya koyup fiziksel aktivite ve bunun doğurduğu alanlara vurgu yapmak gerekir.

KAYNAKLAR

- Andreyeva, T., Sturm, R. ve Ringel, J. S. (2004). Moderate and severe obesity have large differences in health care costs. *Obesity research*, 12(12), 1936–1943.
- Begg, D., Fischer, S. ve Dornbusch, R. (1994). *Economics* (4th bs.). London: McGraw Hill.
- Cawley, J. (2004). The impact of obesity on wages. *Journal of Human resources*, 39(2), 451–474.
- Chou, S. Y., Grossman, M. ve Saffer, H. (2004). An economic analysis of adult obesity: results from the Behavioral Risk Factor Surveillance System. *Journal of health economics*, 23(3), 565–587.
- Coast, J. (2002). The philosophical and methodological basis of health economics. D. Kernick (Ed.), *Getting Health Economics Into Practice* içinde . Kadcliffe Medical Press Ltd.
- Currie, J., DellaVigna, S., Moretti, E. ve Pathania, V. (2010). The effect of fast food restaurants on obesity and weight gain. *American Economic Journal: Economic Policy*, 2(3), 32–63.
- Cutler, D. M., Glaeser, E. L. ve Shapiro, J. M. (2003). Why have Americans become more obese? *Journal of Economic perspectives*, 17(3), 93–118.
- Dewar, D. M. (2017). *Essentials of health economics* (Second.). Jones & Bartlett Publishers.
- Drewnowski, A. ve Darmon, N. (2005). The economics of obesity: dietary energy density and energy cost. *The American journal of clinical nutrition*, 82(1), 265–273.
- Drichoutis, A. C., Lazaridis, P., Nayga, R. M., Kapsokefalou, M. ve Chryssochoidis, G. (2008). A theoretical and empirical investigation of nutritional label use. *The European Journal of Health Economics*, 9(3), 293–304.
- Feldstein, P. J. (1993). *Health Care Economics*. Delmar Publishers.
- Finkelstein, E. A., Ruhm, C. J. ve Kosa, K. M. (2005). Economic causes and consequences of obesity. *Annu. Rev. Public Health*, 26, 239–257.
- Flegal, K. M., Carroll, M. D., Ogden, C. L. ve Johnson, C. L. (2002). Prevalence and trends in obesity among US adults, 1999–2000. *Jama*, 288(14), 1723–1727.
- Fuchs, V. R. (1986). *The health economy*. Harvard University Press.
- Global Wellness Institute. (2017). Global Wellness Economy Monitor. 13 Temmuz 2020 tarihinde <https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/global-wellness-economy-monitor-2017/> adresinden erişildi.
- Global Wellness Institute. (2019). Move to be Well: The Global Economy of Physical Activity. 13 Temmuz 2020 tarihinde <https://globalwellnessinstitute.org/wp-content/uploads/2019/10/2019-Physical-Activity-Economy-FINAL-NEW-101019.pdf> adresinden erişildi.
- Guthold, R., Stevens, G. A., Riley, L. M. ve Bull, F. C. (2018). Worldwide trends in insufficient physical activity from 2001 to 2016: a pooled analysis of 358 population-based surveys with 1·9 million participants. *The Lancet Global Health*, 6(10), e1077–e1086.

- Hu, F. B. (2008). Physical activity, sedentary behaviors, and obesity. *Obesity epidemiology*. içinde (ss. 301–19). New York (NY): Oxford University Press, Inc.
- Huffman, S. K. ve Rizov, M. (2008). The rise of obesity in transition economies: theory and evidence from the Russian Longitudinal Monitoring Survey. *SSRN*.
- İşık, A. ve Karataş, M. (2020). Different Overview of Sports Economy: Physical Activity Economy. *th International Conference On Sports For All And Wellness* içinde (s. 63). <http://isfaw2020.isfaw.org/public/documents/isfaw2020-ozet-kitabi.pdf> adresinden erişildi.
- Kısa, A. (2015). *Introduction to Health Economics, Health Administration Master Programs Course Notes*. Ankara: International Ahmet Yesevi Turkish- Kazakh University, Gazi University.
- Kohl 3rd, H. W., Craig, C. L., Lambert, E. V., Inoue, S., Alkandari, J. R., Leetongin, G. ve Lancet Physical Activity Series Working Group. (2012). The pandemic of physical inactivity: global action for public health. *The lancet*, 380(9838), 294–305.
- Kuchler, F. ve Ballenger, N. (2002). Societal costs of obesity: how can we assess when federal interventions will pay? *Food Review/National Food Review*, 25, 33–37.
- Lakdawalla, D. ve Philipson, T. (2002). *The growth of obesity and technological change: a theoretical and empirical examination* (No: w8946).
- Lakdawalla, D. ve Philipson, T. (2009). The growth of obesity and technological change. *Economics & Human Biology*, 7(3), 283–293.
- Lang, T. ve Rayner, G. (2005). Obesity: a growing issue for European policy? *Journal of European Social Policy*, 15(4), 301–327.
- Lee, K. ve Mills, A. (1983). Developing countries, health and health economics. *The Economics of Health in Developing Countries* içinde . Oxford: Oxford University Press.
- Lobstein, T. ve Frelut, M. L. (2003). Prevalence of overweight among children in Europe. *Obesity reviews*, 4(4), 195–200.
- Loureiro, M. L. ve Nayga Jr, R. M. (2005). International dimensions of obesity and overweight related problems: an economics perspective. *American Journal of Agricultural Economics*, 87(5), 1147–1153.
- Mazzocchi, M. (2005). Nutrizione, salute e interventi di politica economica in Europa. *Agriregionieuropa*, 1(1).
- Mazzocchi, M. ve Traill, W. B. (2008). A structural model of wealth, obesity and health in the UK. *12th Congress of the European Association of Agricultural Economists* içinde .
- McCormick, B., Stone, I. ve Corporate Analytical Team. (2007). Economic costs of obesity and the case for government intervention. *Obesity reviews*, 8, 161–164.
- Miljkovic, D. (2006). Obesity: health and food policy dilemma. *Choices*, 21, 37–40.
- Miljkovic, D., Nganje, W. ve de Chastenet, H. (2008). Economic factors affecting the increase in obesity in the United States: Differential response to price. *Food Policy*, 33(1), 48–60.
- Mutlu, A. ve İşık, A. (2012). *Sağlık Ekonomisine Giriş* (İkinci Bas.), Bursa: Ekin Kitabevi.
- Nayga Jr, R. M. (1997). Obesity and heart disease awareness: a note on the impact of consumer characteristics using qualitative choice analysis. *Applied Economics Letters*, 4(4), 229–231.
- Ng, S. W. ve Popkin, B. M. (2012). Time use and physical activity: a shift away from movement across the globe. *Obesity reviews*, 13(8), 659–680.

- Paeratakul, S., Lovejoy, J. C., Ryan, D. H. ve Bray, G. A. (2002). The relation of gender, race and socioeconomic status to obesity and obesity comorbidities in a sample of US adults. *International journal of obesity*, 26(9), 1205–1210.
- Pagan, J. A. ve Davila, A. (1997). Obesity, occupational attainment, and earnings. *Social Science Quarterly*, 756–770.
- Pear, R. (2004). Health spending rises to 15% of economy, a record level. *The New York Times*, ss. 16–16.
- Phillipson B.A, LL Da Silva, Peter Pimpl, Andrew J.Crofts(2001) The Wolrd Wide Growth in Obesit; an economic research ajenda, Health Economics, John Wiley & Sons, Ltd., vol. 10(1), pages 1-7, January.
- Ruhm, C. J. (2000). Are recessions good for your health? *The Quarterly journal of economics*, 115(2), 617–650.
- Runge, C. F. (2007). Economic consequences of the obese. *Diabetes*, 56(11), 2668–2672.
- Sağlık Bakanlığı. (2020). Fiziksel aktivite nedir? *Fiziksel Aktivite*. 12 Temmuz 2020 tarihinde <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/fiziksel-aktivite/fiziksel-aktivite-nedir.html> adresinden erişildi.
- Şahin, F., Akca, H., Akkaya, N., Zincir, Ö. D. ve Işık, A. (2013). Cost analysis and related factors in patients with traumatic hand injury. *Journal of Hand Surgery: European Volume*, 38(6), 673–679. doi:10.1177/1753193412469012
- Sowers, J. R. (2003). Obesity as a cardiovascular risk factor. *The American journal of medicine*, 115(8), 37–41.
- U.S. Dept. of Health and Human Services. (2008). Physical Activity Guidelines for Americans; 2008. 13 Temmuz 2020 tarihinde <https://health.gov/our-work/physical-activity> adresinden erişildi.
- Variyam, J. N. (2008). Do nutrition labels improve dietary outcomes? *Health Economics*, 17(6), 695–708.
- Variyam, J. N. ve Cawley, J. (2006). *Nutrition labels and obesity* (No: w11956).
- WHO. (2020). Obesity. *Health topics*. 12 Temmuz 2020 tarihinde <https://www.who.int/topics/obesity/en/> adresinden erişildi.
- Virginia W. Chang(2009), Amy E. Hillier, and Neil K. Mehta, Neighborhood Racial Isolation, Disorder and Obesity,(Neighborhood Racial Isolation, Disorder and Obesity (nih.gov)) Soc Forces. 2009 Jun 1; 87(4): 2063–2092.
- Williams, A. (1987). *Health and economics: proceedings of Section F (Economics) of the British Association for the Advancement of Science, Bristol, 1986*. (A. Williams, Ed.) (First.). London: THE MACMILLAN PRESS LTD.
- Wonderling, D., Gruen, R. ve Black, N. (2005). *Introduction to Health Economics*. (D. Wonderling, R. Gruen ve N. Black, Ed.) (First.). Open University Press.
- World Health Organization. (2000). *The world health report 2000: health systems: improving performance*. World Health Organization.
- Yach, D., Stuckler, D. ve Brownell, K. D. (2006). Epidemiologic and economic consequences of the global epidemics of obesity and diabetes. *Nature medicine*, 12(1), 62–66.

TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE GELİR DAĞILIMI*

Duygu SERİN OKTAY¹

Neşe ALGAN²

GİRİŞ

Günümüzde hükümetler ve kalkınma kurumları yoksulluğu ve eşitsizliği azaltmak için mücadele etmektedir. Yoksulluk genellikle maddi kaynakların eksikliği olarak düşünülse de, yoksulluk bir kişinin yaşamının tüm yönleriyle yakından ilişkilidir. Şöyle ki yoksul bireylerin yetersiz beslenme olasılığı daha yüksektir ve bununla birlikte eğitim, elektrik, temizlik ve sağlık hizmetleri gibi hizmetlere daha kısıtlı erişimleri söz konusudur. Ayrıca çatışma ve iklim değişikliğine karşı daha savunmasızdırlar. Bu nedenle yoksulluğun boyutlarını incelemek toplumların geleceğini belirleyebilmek için önem arz etmektedir. Bununla birlikte yoksulluk ve eşitsizlikle mücadele toplumların geleceği için üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bu nedenle Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi ve Dünya Bankası'nın 2030 yılı için temel iki hedefi yoksulluğun sona erdirilmesi ve her ülkede sürdürülebilir bir şekilde ortak refahın teşvik edilmesidir (World Bank, 2020).

* Bu çalışma Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Neşe ALGAN danışmanlığında Dr. Duygu Serin OKTAY tarafından hazırlanan “Ekonomik Büyüme, Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliğinin Dinamikleri: Farklı Gelir Grubu Ülkeleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz” başlıklı Doktora tez çalışmasının ilgili bölümlerinden derlenip düzenlenerek üretilmiştir.

¹ Dr. Çukurova Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü

² Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Teorisi AD., nalgan@cu.edu.tr

rin sosyal yaşamları birbirinden farklılaştıkça toplumda sosyal uyumun kaybolmasına neden olmaktadır. Bu nedenle son on yılda, gelir eşitsizliğinin sonuçları üzerine araştırmalar hızla artmaktadır. Bu kapsamda çeşitli politika çıkarımları söz konusudur. Eğitim ve sağlığa önemli ölçüde erişim sağlamak gibi eşitsizliği azaltmaya yönelik politika uygulamaları, büyümeyi teşvik ederek hem doğrudan hem de dolaylı olarak yoksullara fayda sağlamaktadır. Ayrıca etkin eğitim politikalarının ekonomik büyümeyi artırdığı ve beşeri sermayeye yatırım yapılmasının nesiller arası gelir dağılımını daha eşit hale getirmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, gelir eşitsizliğindeki farklılıkların beşeri sermayeye yapılan yatırımla ve borçlanma kısıtlamalarıyla ilgili olduğuna dair görüşlerde söz konusudur. Şöyle ki, kredi piyasası kısıtlamalarının yoksulların üretken yatırımlar yapmasını engellediği durumlarda, servet dağılımındaki eşitsizliklerin büyüme üzerinde önemli olumsuz etkileri söz konusu olabilmektedir. Bu durumda kredi sağlanması veya varlıkların vergiler ve diğer müdahaleler yoluyla yeniden dağıtılması yolu önem arz etmektedir. Ayrıca siyasi yapı, yeniden dağıtım kararlarında merkezi bir rol oynamaktadır. Yoksullar için kredi piyasasının genişletilmesi ile karlı yatırım projeleri gerçekleştirebilmekte ve bu da büyüme sürecini hızlandırabilmektedir. Varlıkların yeniden dağıtılması sadece büyümeyi arttırmanın ve eşitsizliği azaltmanın yanı sıra, aynı zamanda yoksulları makroekonomik şoklara veya dalgalanmalara karşı sigortalayarak doğrudan yoksulluk üzerinde olumlu etkiler yaratabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Addae-Korankye, A. (2014). Causes of poverty in Africa: A review of literature. *American International Journal of Social Science*, 3(7), 147-153.
- Ajakaiye, D. O., & Adeyeye, V. A. (2001). Concepts, measurement and causes of poverty. *Central Bank of Nigeria Economic and Financial Review*, 39(4), 8-44.
- Alagh, Y. K. (1992). Growth Performance Of The Indian Economy, 1950-89: Problems of Employment and Poverty. *The Developing Economies*, 30(2), 97-116.
- Atkinson, A. B. (1970). On the measurement of inequality. *Journal of economic theory*, 2(3), 244-263.
- Bourguignon, F. (1979). Decomposable Income Inequality Measures, *Econometrica*, 47, 901-920.
- Dabla-Norris, M. E., Kochhar, M. K., Suphaphiphat, M. N., Ricka, M. F., & Tsounta, E. (2015). *Causes and consequences of income inequality: A global perspective*. International Monetary Fund
- Dixon, J., & Macarov, D. (Eds.). (2002). *Poverty: A persistent global reality*. Routledge.
- Foster, J., Greer, J., & Thorbecke, E., (1984), A Class of Decomposable Poverty measures, *Econometrica*, 52(3), 761-766.
- Gordon, D.M. (2006), 'The concept and measurement of poverty', in: *Poverty and Social Exclusion in Britain*, Policy Press, Bristol.
- Houghton, J., & Khandker, S. R. (2009). *Handbook on poverty+ inequality*. World Bank Publications.

- Johnson, D. (1988). The Measurement of Poverty in Australia: 1981–82 and 1985–86. *Australian Economic Review*, 21(3), 13-24.
- Kakwani, N. & N. Podder.(1976). “Efficient Estimation of the Lorenz Curve and Associated Inequality Measures from Grouped Observations.” *Econometrica*, 44:1:137-148.
- Levy, F. & Murnane, R. J. (2012). *The New Division of Labor: How Computers Are Creating the Next Job Market*. Princeton: Princeton University Press. Retrieved June 6, 2018, from Project MUSE database.
- Nolan, B., Richiardi, M. G., & Valenzuela, L. (2019). The drivers of income inequality in rich countries. *Journal of Economic Surveys*.
- Ravallion, M. (1994). *Poverty comparisons* (Vol. 56). Taylor & Francis.
- Ravallion, M. (2010), ‘Poverty lines across the world’, Policy Research Working Paper No. 5284, World Bank.
- Ravallion, Martin. 1998. “Poverty Lines in Theory and Practice.” LSMS Working Paper No. 133, World Bank, Washington, DC.
- Trapeznikova, I. (2019). *Measuring income inequality*. IZA World of Labor.
- World Bank (2021): *The World Bank in Turkey*. <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview#1> (Erişim Tarihi: 10.9.2021).
- World Bank, 1990, World Development Report, Poverty. New York: Oxford University Press.
- World Bank. (2005). *Poverty Manual*, All, JH Revision of August 8, 2005.
- World Bank. (2020). *Poverty and shared prosperity 2020: Reversals of fortune*. The World Bank.
- Yang, L. (2017). The relationship between poverty and inequality: Concepts and measurement.
- Zhou, Y., & Song, L. (2016). Income inequality in China: causes and policy responses. *China Economic Journal*, 9(2), 186-208.